

Ks. BOGDAN ZBROJA (Kraków)

TERMINY WŁASNE APOKALIPSY I ICH ZNACZENIE

Pochylając się nad *Apokalipsą*, chyba najbardziej tajemniczą księgą Nowego Testamentu, zainteresowanie czytelnika pada na terminy własne, czyli słowa, które w całym Piśmie Świętym występują tylko u św. Jana, w jego *Objawieniu*. Brak ich i w greckim Starym Testamencie (LXX), i w całym Nowym¹. Dlatego niniejszy artykuł ma za cel prezentację tych natchnionych słów, których nie użył żaden inny autor biblijny. Najpierw więc zostaną przedstawione poszczególne terminy własne wraz z ich rodzajem i znaczeniem, następnie zaś ich występowanie w dziele św. Jana. W zakończeniu ujęty zostanie w skrócie ich walor teologiczny dla Pisma Świętego.

SŁOWNIKOWA PREZENTACJA

W *Apokalipsie* św. Jana występują 43 terminy własne. Zobrazowano je w poniższej tabeli, w której widzimy termin (słowo oryginalne)², część mowy, jaką stanowi (cz. m.)³, numer według R. Morgenthalera⁴ (Morg.) oraz jak często dany termin pojawia się w dziele św. Jana (Ap):

* W przypisach zastosowano następujące skróty:

- EWNT – H. Balz, G. Schneider, *Exegetisches Wörterbuch zum Neuen Testament*, Bd. 1–3, Stuttgart–Berlin–Köln–Mainz, 1980–1983.
 G-H – A. Grabner-Haider (oprac.), *Praktyczny słownik biblijny*, Warszawa 1994.
 LXX – A. Rahlfs (ed.), *Septuaginta, id est Vetus Testamentum Graece iuxta LXX interpretes*, Stuttgart 1979.
 SPG – Z. Abramowiczówna, *Słownik grecko-polski*, t. 1–4, Warszawa 1958–1965.
 WNT – W. Bauer, *Wörterbuch zum Neuen Testament*, Berlin–New York 1988.
 WSGPNT – R. Popowski, *Wielki słownik grecko-polski Nowego Testamentu*, Warszawa 1994

¹ E. Nestle, K. Aland (edd.), *Novum Testamentum Graece*, Stuttgart 1979.

² Terminy przedstawiono według wydania, jak w przypisie 2.

³ Części mowy: S – *nomen substantivum* (rzeczownik); O – *nomen proprium* (nazwa własna); A – *nomen adiectivum* (przymiotnik); V – *verbum* (czasownik).

⁴ R. Morgenthaler, *Statistik des Neutestamentlichen Wortschatzes*, Zürich 1982 s. 67–157.

TABELA I: TERMINY WŁASNE APOKALIPSY

Lp.	Słowo oryginalne	Cz. m.	Morg.	Ap.
1	Ἀβαδδὼν	O	2	1
2	ἄλφα	O	254	3
3	ἄμμων	S	300	1
4	Ἀντιπᾶς	O	493	1
5	Ἀπολλύων	O	619	1
6	Ἀρμαγεδὼν	O	710	1
7	Ἄψιθος	S	889	2
8	βιβλαρίδιον	S	968	3
9	διαυγής	A	1298	1
10	ἐνδύμησις	S	1735	1
11	ζεστός	A	2187	3
12	ἡμίων	S	2238	1
13	θειώδης	A	2285	1
14	θύϊνος	A	2346	1
15	κατάθεμα	S	2592	1
16	κιθαρωδός	S	2765	2
17	κρυσταλλίζω	V	2903	1
18	μασάομαι	V	3120	1
19	μεσουράνημα	S	3187	3
20	μυκάομαι	V	3309	1
21	μύλιος	A	3312	1
22	Νικολαῖται	O	3383	2
23	Πάτμος	O	3811	1
24	πελεκίζομαι	V	3838	1
25	Πέργαμος	O	3858	2
26	ποταμοφόρητος	A	4062	1
27	ρέδη	S	4324	1
28	ρύπαινομαι	V	4349	1
29	σαλπιστής	S	4379	1
30	Σάρδεις	O	4395	3
31	σαρδόνυξ	S	4397	1
32	σιρικός	S	4433	1
33	Σμύρνα	O	4505	2
34	στηριάω	V	4595	2
35	ταλαντιαῖος	A	4840	1
36	τιμότης	S	4923	1
37	ύάλινος	A	5013	3
38	Φιλαδελφεία	O	5180	2
39	χαλκηδών	S	5289	1
40	χαλκολίβανον	S	5291	2
41	χλιαρός	A	5330	1
42	χρυσόπρασος	S	5371	1
43	Ω	O	5414	3
			SUMA:	65

Wszystkich terminów własnych pojawiających się w *Apokalipsie* św. Jana jest 43 różnych znaczeniowo, a ogólna liczba ich wystąpień wynosi 65. Dla bardziej czytelnego zobrazowania tej kwestii należy

powiedzieć: Wszystkich terminów użytych w *Apokalipsie* jest 9818, z czego różnych – 916⁵. Procentowo terminów własnych jest odpowiednio: wszystkich – 0,66% (9818 = 100%, a 65 terminów daje 0,66%), natomiast różnych – 4,69% (916 = 100%, z czego 43 = 4,69%); prawie co 20. termin, spośród wszystkich, to termin własny.

W słownikowej prezentacji terminów własnych posłużymy się ich alfabetycznym uporządkowaniem oraz dostępnymi słownikami.

1. Ἄβαδδὼν – *Abaddōn* (nazwa własna). Występuje jeden raz (Ap 9, 11). „(Zatrącenie, zagłada, otchłań). Używane jako znaczeniowy odpowiednik Szeolu (Hi 26, 6) albo śmierci (Hi 28, 22)”⁶?? „Imię anioła Czułości”⁷.

2. ἄλφα, τὸ – *alpha* (nazwa własna). Występuje trzy razy (Ap 1, 8; 21, 6; 22, 13). „Nazwa pierwszej litery greckiego alfabetu; w Ap symbol początku”⁸. „Symbolika liter, która nie miała jeszcze zastosowania w ST, przeniknęła z hellenizmu do późnego judaizmu i stała się ważnym środkiem wyrazu teologii apokaliptycznej. Autor nowotestamentowej *Apokalipsy* przejął to symboliczne użycie alfabetu greckiego i określa literami Alfa i Omega (pierwsza i ostatnia litera) wszechmoc Boga (21, 6) i Chrystusa jako Stwórcy i Tego, który wszystko dopełnia. Chrześcijanom doznającym prześladowań i pokus głosi się w ten obrazowy sposób, że do Boga należy pierwsze i ostatnie słowo i że we wszystkim mogą i powinni na Nim polegać”⁹.

3. ἄμωμον, -ου, τὸ – *amōmon* (rzeczownik). Występuje jeden raz (Ap 18, 13). Oznacza „wonną roślinę indyjskiego pochodzenia”¹⁰.

4. Ἀντιπᾶς, ἄ – *Antipas* (imię własne). Występuje w *Apokalipsie* jeden raz (Ap 2, 13). Termin ten posiada dwa znaczenia. Jedno to tłumaczenie dosłowne, czyli *przeciw wszystkim*. Innym możliwym rozwiązaniem jest odniesienie go bądź do męczennika z Pergamonu¹¹, bądź do Heroda Antypasa – „najmłodszy syn Heroda Wielkiego; zgodnie z testamentem Heroda Wielkiego miał zostać jego następcą, ale został tylko tetrarchą Galilei i Perei (zob. Łk 3, 1). Kazał uwięzić i ściąć Jana Chrzciciela, który potępiał jego związek z Herodiadą. Zainteresował się Jezusem, ale wzgardził Nim nie doczekawszy się od Niego żadnej odpowiedzi”¹².

⁵ Por. tamże, s. 166.

⁶ G-H, kol. 1; por. EWNT Bd. 1, kol. 1; WNT, kol. 1.

⁷ WSGPNT, s. 1.

⁸ WSGPNT, s. 25; por. EWNT Bd. 1, kol. 155–156; SPG, t. 1, s. 99; WNT, kol. 82.

⁹ G-H, kol. 28.

¹⁰ WSGPNT, s. 29; por. EWNT Bd. 1, kol. 175; por. SGP, t. 1, s. 129; WNT, kol.

¹¹ Por. G-H, kol. 46; por. EWNT Bd. 1, kol. 265; WNT, kol. 150; WSGPNT, s. 50.

¹² G-H, kol. 421–422.

5. Ἀπολλύων, -ονος, ὁ – *Apollyōn* (imię własne). Występuje jeden raz (Ap 9, 11). Oznacza niszczyciela¹³, Anioła czeluści¹⁴. „Imię własne o znaczeniu Zatracający, przekład z hebr. Abaddon, o aniele Czeluści”¹⁵.

6. Ἀρμαγεδών – *Harmagedō* (nazwa własna). Występuje jeden raz (Ap 16, 16). „Hebr. nazwa miejsca, gdzie trzy nieczyste duchy, demony, zgromadzą królów całej ziemi na ostateczną wojnę z Bogiem. Być może nazwę tę należy uważać za nazwę góry Magedon – Megiddo. W pobliżu Megiddo rozegrało się wiele ważnych bitew (Sdz 4, 2–16; 2 Krl 9, 27)”¹⁶. „*Har-Magedon*, nazwa mistycznego miejsca”¹⁷.

7. Ἀψινθος, -ου, ὁ ἢ – *apsinthos* (rzeczownik). Występuje dwa razy (Ap 8, 11 – dwa razy). Oznacza piołun lub imię własne gwiazdy¹⁸.

8. βιβλαρίδιον, -ου, τὸ – *biblaridion* (rzeczownik). Występuje trzy razy (Ap 10, 2. 9. 10). Oznacza książeczkę, mały zwój¹⁹.

9. διαυγής, -ές – *diaugēs* (przymiotnik). Występuje jeden raz (Ap 21, 21). Oznacza: „przezroczysty; przejrzysty”²⁰.

10. ἐνδώμησις, -εος, ἡ – *endōmēsis* (rzeczownik). Występuje jeden raz (Ap 21, 18). Oznacza: „wbudowanie; o tym, na czym się buduje, założenie, podstawa; o wielowarstwowej podstawie muru”²¹.

11. ζεστός, -ή, -όν – *zestos* (przymiotnik). Występuje trzy razy (Ap 3, 15 - dwa razy; 3, 16). Oznacza: „gorący; ugotowany”²².

12. ἡμιώρον (ἡμιώριον), -ου, τὸ – *hemiōron*. (rzeczownik). Występuje jeden raz (Ap 8, 1). Oznacza pół godziny²³.

13. θειώδης, -ες – *theiōdēs* (przymiotnik). Występuje jeden raz (Ap 9, 17). Oznacza: „siarkowy; żółty”²⁴.

14. θύϊνος, -η, -ον – *thyinos* (przymiotnik). Występuje jeden raz (Ap 18, 12). Oznacza: „tujowy, zrobiony z drzewa tui”²⁵ lub z drzewa cytrusowego²⁶.

¹³ Por. G-H, kol. 53; EWNT Bd. 1, kol. 327; WNT, kol. 189.

¹⁴ Por. G-H, kol. 1.

¹⁵ WSGPNT, s. 65.

¹⁶ G-H, kol. 411; por. EWNT Bd. 1, kol. 366–367.

¹⁷ WSGPNT, s. 73; por. WNT, kol. 213.

¹⁸ Por. WSGPNT, s. 88; por. EWNT Bd. 1, kol. 452; SGP, t. 1, s. 404; WNT, kol. 258.

¹⁹ Por. SGP, t. I, s. 425; EWNT Bd. 1, k 521; WNT, kol. 279; WSGPNT, s. 96.

²⁰ WSGPNT, s. 133; por. EWNT Bd. 1, kol. 757; SGP t. 1, s. 561; WNT, kol. 377.

²¹ WSGPNT, s. 199; por. EWNT Bd. 1, kol. 1105; WNT, kol. 524.

²² WSGPNT, s. 254; por. EWNT Bd. 2, kol. 246; SGP, t. 2, s. 396; WNT, kol. 666.

²³ Por. SGP, t. 2, s. 427; EWNT Bd. 2, kol. 302; WNT, kol. 705; WSGPNT, s. 264.

²⁴ WSGPNT, s. 268; por. EWNT Bd. 2, kol. 338; SGP, t. 2, s. 446; WNT, kol. 700.

²⁵ WSGPNT, s. 284; por. EWNT Bd. 2, kol. 395; SGP, t. 2, s. 474.

²⁶ WNT, kol. 721.

15. κατάθεμα, -ατος, τὸ – *katathema* (rzeczownik). Występuje jeden raz (Ap 22, 3). Oznacza: „rzecz przeklęta”²⁷, „to, co jest odłożone, według biblijnej tradycji przekleństwo”²⁸.

16. κιθαρωδός, -οῦ, ὁ – *kitharōdos* (rzeczownik). Występuje dwa razy (Ap 14, 2; 18, 22). Oznacza: „śpiewający przy wtórze gitary; w poszerzonym znaczeniu śpiewający przy wtórze harfy”²⁹.

17. κρυσταλλίζω – *krystallizō* (czasownik). Występuje jeden raz (Ap 21, 11). Oznacza: „błyszczeć jak kryształ, być przezroczystym jak kryształ”³⁰. „Być jasnym jak kryształ”³¹.

18. μασάομαι – *masaomai* (czasownik). Występuje jeden raz (Ap 16, 10). Oznacza: „żuć, gryźć coś”³².

19. μεσουράνημα, -ατος, τὸ – *mesouranēma* (rzeczownik). Występuje trzy razy (Ap 8, 13; 14, 6; 19, 17). Oznacza: „środek nieba, środek firmamentu”³³.

20. μυκάομαι – *mykaomai* (czasownik). Występuje jeden raz (Ap 10, 3). Oznacza: „ryczeć”³⁴.

21. μύλινος, -η, -ον – *mylinos* (przymiotnik). Występuje jeden raz (Ap 18, 21). Oznacza: „młyński”³⁵.

22. Νικολαῖται – *Nikolaitai* (nazwa własna). Termin występuje w NT dwa razy (Ap 2, 6. 15). „Byli, według skąpych informacji, które przekazuje o nich *Apokalipsa*, gnostycką, chrześcijańską herezją (Ap 2). ‘Poznali głębiny szatana’, tzn. dzięki poznaniu istoty szatana wyzwolili się spod jego władzy i dlatego bez szkody mogą spełniać czyny szatana: ‘spożywać ofiary składane bożkom’ i ‘uprawiać rozpustę’. Samo poznanie zapewnia szczęśliwość, bez potrzeby jego wykorzystania w postępowaniu moralnym”³⁶. „*Nikolaita*, członek sekty gnostyckiej, biorącej nazwę od swego założyciela”³⁷.

23. Πάτμος, -ου – *Patmos* (nazwa własna). Występuje jeden raz (Ap 1, 9). „Wyspa na Morzu Egejskim, jej obszar wynosi 39 km², odznacza

²⁷ SGP, t. 2, s. 577.

²⁸ WSGPNT, s. 322; por. EWNT Bd. 2, kol. 635; WNT, kol. 812.

²⁹ WSGPNT, s. 338; por. EWNT Bd. 2, kol. 723; SGP, t. 2, s. 662; WNT, kol. 854.

³⁰ WSGPNT, s. 350; por. EWNT Bd. 2, kol. 802; WNT, kol. 899.

³¹ SGP, t. 2, s. 721.

³² WSGPNT, s. 379; por. EWNT Bd. 2, kol. 973; SGP, t. 3, s. 77; WNT, kol. 978.

³³ SGP, t. 3, s. 114; por. EWNT Bd. 2, kol. 1015; WNT, kol. 1028; WSGPNT, s. 388.

³⁴ WSGPNT, s. 404; por. EWNT Bd. 2, kol. 1095; SGP, t. 3, s. 174–175; WNT, kol. 1071.

³⁵ WSGPNT, s. 404; por. EWNT Bd. 2, kol. 1096; WNT, kol. 1071.

³⁶ G-H, kol. 826; por. WNT, kol. 1092.

³⁷ WSGPNT, s. 410.

się stromymi skałami. Jan przybył na Patmos podczas jakiegoś mniej dotkliwego prześladowania chrześcijan w Azji Mniejszej za panowania Domicjana (ok. 94 r. po Chr.)³⁸.

24. πελεκίζομαι – *pelekizomai* (czasownik). Występuje jeden raz (Ap 20, 4). Oznacza: „ścinać (toporem)”³⁹.

25. Πέργαμος, -ου, ἡ – *Pergamos* (nazwa własna). Występuje dwa razy (Ap 1, 11; 2, 12). „(Wysoki zamek, ostoja), miasto w Myzji, znane z ożywionego życia religijnego i kulturalnego i ze swych znaczących bibliotek... Kwitnąca kultura pogańska, prześladowania i nauczyciele błędnych nauk (*nikolaici*) boleśnie doświadczali chrześcijańskie gminy w Pergamonie”⁴⁰.

26. ποταμοφόρητος, -ου – *potamoforētos* (przymiotnik). Występuje jeden raz (Ap 12, 15). Oznacza: „unoszony nurtem (prądem) rzeki”⁴¹.

27. ῥέδη, -ης, ἡ – *rhedē* (rzeczownik). Występuje jeden raz (Ap 18, 13). „Wyraz celtycki, wóz (czterokołowy)”⁴².

28. ῥυπαίνομαι – *rhyrainomai* (czasownik). Występuje jeden raz (Ap 22, 11). Oznacza: „brudzić się, plamić się, kalać się, plugawić się”⁴³.

29. σαλπιστής, -οῦ, ὁ – *salpistēs* (rzeczownik). Występuje jeden raz (Ap 18, 22). To „trębacz”⁴⁴.

30. Σάρδεις, -ων – *Sardeis* (nazwa własna). Występuje w NT trzy razy (Ap 1, 11; 3, 1.4). „(Tarcza). Miasto w Azji Mniejszej”⁴⁵. „Główne miasto w Licji”⁴⁶.

31. σαρδόνυξ, -υχος, ὁ – *sardonyx* (rzeczownik). Występuje jeden raz (Ap 21, 20). Oznacza sardonyks; drogi kamień⁴⁷.

32. σιρικός, τὸ – *sirikos* (rzeczownik). Występuje jeden raz (Ap 18, 12). „Jedwab, jedwabna tkanina, jedwabna szata”⁴⁸.

33. Σμύρνα, -ης – *Smyrna*. (nazwa własna). Występuje dwa razy w NT (Ap 1, 11; 2, 8). „(Miara), miasto położone na zachodnim wybrzeżu Azji Mniejszej, od czasów hellenistycznych znaczący ośrodek handlowy. W roku 133 przed Chr. Smyrna dostała się pod panowanie

³⁸ G-H, kol. 935; por. EWNT, t. 3, kol. 135–136; WNT, kol. 1284; WSGPNT, s. 478.

³⁹ WSGPNT, s. 482; por. EWNT, t. 3, kol. 159; SGP, t. 3, s. 465; WNT, kol. 1293.

⁴⁰ WSGPNT, s. 483; por. EWNT, t. 3, kol. 167; G-H, kol. 945; WNT, kol. 1298.

⁴¹ WSGPNT, s. 517; por. EWNT, t. 3, kol. 338; SGP, t. 3, s. 607; WNT, kol. 1392.

⁴² WSGPNT, s. 544; por. EWNT, t. 3, kol. 503; WNT, kol. 1471.

⁴³ WSGPNT, s. 546; por. EWNT, t. 3, kol. 517; SGP, t. 4, s. 25; WNT, kol. 1477.

⁴⁴ WSGPNT, s. 549; por. EWNT, t. 3, kol. 538–539; SGP, t. IV, s. 33; WNT, kol.

1483.

⁴⁵ G-H, kol. 1176.

⁴⁶ WSGPNT, s. 550; por. EWNT, t. 3, kol. 546; WNT, kol. 1485–1486.

⁴⁷ Por. WSGPNT, s. 550; EWNT, t. 3, kol. 546; SGP, t. 4, s. 35; WNT, kol. 1496.

⁴⁸ WSGPNT, s. 555; por. EWNT, t. 3, kol. 587; WNT, kol. 1502.

Rzymu i w czasach cesarzy wzniesiono w niej, tak jak w Pergamonie, świątynię cesarską. Do wspólnoty chrześcijańskiej istniejącej w Smyrnie został zaadresowany drugi list *Apokalipsy*⁴⁹.

34. στρηνιάω – *strēniaō* (czasownik). Występuje dwa razy. „Żyć w zbytkach, prowadzić wyuzdane życie; być butnym: (Ap 18, 7. 9)”.⁵⁰ „Szaleć, hulać, swawolić, być rozwydrzonym”⁵¹.

35. ταλαντιαίος, -α, -ον – *talantiaios* (przymiotnik). Występuje jeden raz (Ap 16, 21). Oznacza: „ważący talent, o wadze talentu (talent mógł ważyć od 26 do 37 kg)”.⁵² „W Izraelu ważył około 34 kilogramów”⁵³.

36. τιμιότης, -ητος, ἡ – *timiotēs* (rzeczownik). Występuje jeden raz (Ap 18, 19). Oznacza: „drogocенność; świetność, bogactwo, dostatek”⁵⁴.

37. υάλινος, -η, -ον – *hyalinος* (przymiotnik). Występuje trzy razy (Ap 4, 6; 15, 2 – dwa razy). Oznacza: „kryształowy, szklany”⁵⁵.

38. Φιλαδέλφεια, -ας – *Philadelpheia* (nazwa własna). Występuje dwa razy (Ap 1, 11; 3, 7). „(Miłość braterska. 1. Grecka nazwa Rabby, stolicy królestwa Ammonitów (2 Sm 12, 27-29), należącego do Dekapolu. 2. Miasto hellenistyczne w Lidii. W szóstym liście Ap (3, 7-13) pochwała się istniejącą w niej gminę chrześcijańską z powodu niezłomnej postawy w prześladowaniu”⁵⁶.

39. χαλκηδών, -όνος, ἡ – *chalkēdōn* (rzeczownik). Występuje jeden raz (Ap 21, 19). „*Chalcedon*, półszlachetny kamień”⁵⁷.

40. χαλκολίβανος, -ου, ἡ – *chalkolibanos* (rzeczownik). Występuje dwa razy (Ap 1, 15; 2, 18). „Znaczenie niejasne, dosłownie (*coś*) *miedzianokadzidlane*, prawdopodobnie chodzi o jakiś cenny stop, mający kolor kadzidła, jasnego bursztynu; może był to stop złota i srebra, uważany za lepszy od złota, złoty kruszec; jasny mosiądz, jasny brąz; może też oznaczać jakiś rodzaj kadzidła, mający kolor miedzi, może sam bursztyn koloru miedzi albo spiżu”⁵⁸. „Jakiś metal lub stop, może gatunek brązu lub gatunek kadzidła”⁵⁹.

⁴⁹ G-H, kol. 1215-1216; por. EWNT, t. 3, kol. 614; WNT, kol. 1516; WSGPNT, s. 559.

⁵⁰ WSGPNT, s. 567; por. EWNT, t. 3, kol. 672; WNT, kol. 1539.

⁵¹ SGP, t. 4, s. 119.

⁵² WSGPNT, s. 593; por. SGP, t. 4, s. 274; WNT, kol. 1602.

⁵³ EWNT, t. 3, kol. 795.

⁵⁴ WSGPNT, s. 604; por. EWNT, t. 3, kol. 860; SGP, t. 4, s. 326; WNT, kol. 1631.

⁵⁵ WSGPNT, s. 615; por. EWNT, t. 3, kol. 907; SGP, t. 4, s. 381; WNT, kol. 1659.

⁵⁶ G-H, kol. 355; por. EWNT, t. 3, kol. 1014; WNT, kol. 1711-1712; WSGPNT, s. 639.

⁵⁷ WSGPNT, s. 650; por. EWNT, t. 3, kol. 1085; SGP, t. 4, s. 589; WNT, kol. 1745-1746.

⁵⁸ WSGPNT, s. 650; por. EWNT, t. 3, kol. 1085-1086; WNT, kol. 1746.

⁵⁹ SGP, t. 4, s. 590.

41. χλιαρός, -ά, -όν – *chliaros* (przymiotnik). Występuje jeden raz (Ap 3, 16). Oznacza: „letni, niezdecydowany”⁶⁰.

42. χρυσόπρασος, -ου, ό – *chrysoprasos* (rzeczownik). Występuje jeden raz (Ap 21, 20). To „etymologicznie (*mający barwę*) złota i pora, złotojasnozielony; chryzopraz, drogi kamień o barwie złotozielonej”⁶¹.

43. Ω, τὸ – *omega* (nazwa własna). Występuje trzy razy (Ap 1, 8; 21, 6; 22, 13). To „ostatnia, 24. litera alfabetu greckiego; jest symbolem końca”⁶².

Tak prezentują się terminy własne *Apokalipsy*. Interesujący jest fakt, że żaden inny autor natchniony nie posłużył się w całej Biblii ani jednym z tych słów. Wiemy, że „do sporządzenia Ksiąg świętych wybrał Bóg ludzi, którymi się, jako używającymi własnych zdolności i sił, posłużył, aby przy Jego działaniu w nich i przez nich, jako prawdziwi autorzy przekazali to wszystko i tylko to, co On chciał” (KO 11). Nie potrafimy jednak dać odpowiedzi na pytanie: Dlaczego tylko św. Jan użył tych terminów w swym natchnionym tekście? Tu możemy dostrzec właśnie to, o czym mówi tekst konstytucji o Objawieniu Bożym, a mianowicie, że ludzie natchnieni są współautorami Biblii. Więc św. Jan ma swój osobisty wkład w Pismo Święte, inny niż np. Mateusz czy Izajasz.

Jeśli chodzi o częstotliwość występowania, to siedem terminów własnych pojawia się trzykrotnie, następne siedem dwukrotnie, a dwadzieścia dziewięć słów tylko jeden raz w całej Biblii – to tak zwane *hapax legomena*⁶³ w *Apokalipsie*. Badane terminy występują najczęściej jako rzeczowniki (16 – różnych; 22 – ogólnie), nazwy własne (12 – różnych; 22 – ogólnie), przymiotniki (9 – różnych; 13 – ogólnie) i czasowniki (6 – różnych; 7 – ogólnie).

Teraz zajmiemy się umiejscowieniem poszczególnych terminów własnych w dziele św. Jana. Gdzie i jakie terminy występują najczęściej? Czy pomiędzy ich występowaniem zachodzi jakaś zależność?

ROZKŁAD TERMINÓW WŁASNYCH W DZIELE ŚW. JANA

Apokalipsa św. Jana jest trudna w interpretacji. Dlatego w historii badań tej księgi stosowano wiele różnych podziałów. W niniejszym ar-

⁶⁰ WSGPNT, s. 655; por. EWNT, t. 3, kol. 1123–1124; SGP, t. 4, s. 624; WNT, kol. 1760.

⁶¹ WSGPNT, s. 661; por. EWNT, t. 3, kol. 1174; SGP, t. 4, s. 648; WNT, kol. 1771.

⁶² WSGPNT, s. 668; por. EWNT, t. 1, kol. 155–156; SGP, t. 4, s. 674; WNT, kol. 1785.

⁶³ S. Sierotwiński, *Słownik terminów literackich*, Kraków 1994, s. 92.

tykule zatrzymamy się nad podziałem znanego biblisty M.-E. Boismarda i według niego przyjrzymy się miejscom w dziele św. Jana, gdzie możemy spotkać terminy własne. Wybrano podział *boismardowski* ze względu na jego bezsprzeczną wartość historyczną oraz sprawdzony statystycznie walor⁶⁴.

TABELA II: ROZKŁAD TERMINÓW WŁASNYCH W APOKALIPSIE

Lp.	Rozdział	Wers	Słowo oryginalne	Cz. m.	Morg.	Ap	Podział Ap	1	2	3
1	1	8	ᾠα	S	254	3	LI			W
2	1	8	ᾠΩ	S	5414	3	LI			W
3	1	9	Πάτμος	O	3811	1	LI	X		
4	1	11	Πέργαμος	o	3858	2	LI		A	
5	1	11	Σμύρνα	o	4505	2	LI		B	
6	1	11	Σάρδεις	o	4395	3	LI			A
7	1	11	Φιλαδελφεία	o	5180	2	LI		C	
8	1	15	χαλκολίβανος	s	5291	2	LI		D	
9	2	6	Νικολαίται	o	3383	2	LI		E	
10	2	8	Σμύρνα	o	4505	2	LI		B	
11	2	12	Πέργαμος	o	3858	2	LI		A	
12	2	13	Ἄντιπᾶς	o	493	1	LI	X		
13	2	15	Νικολαίται	o	3383	2	LI		E	
14	2	18	χαλκολίβανος	s	5291	2	LI		D	
15	3	1	Σάρδεις	o	4395	3	LI			A
16	3	4	Σάρδεις	o	4395	3	LI			A
17	3	7	Φιλαδελφεία	o	5180	2	LI		C	
18	3	15	ζεστός	a	2187	3	LI			B
19	3	15	ζεστός	a	2187	3	LI			B
20	3	16	χλιαρὸς	a	5330	1	LI	X		
21	3	16	ζεστός	a	2187	3	LI			B
22	4	6	ύάλινος	a	5013	3	T-1-C			A
23	8	1	ἡμῶρον	s	2238	1	T-1-C	X		
24	8	11	ᾠΑψινθος	s	889	2	T-1-C		A	
25	8	11	ᾠΑψινθος	s	889	2	T-1-C		A	

⁶⁴ Zob. B. Zbroja, *Komputerowa analiza hipotezy Marie-Emile Boismarda dotyczącej Apokalipsy św. Jana* [w:] „Práce a Štúdie” [Ružomberok] 2:1999, s. 117–135.

Lp.	Rozdział	Wers	Słowo oryginalne	Cz. m.	Morg.	Ap	Podział Ap	1	2	3
26	8	13	μεσουράνημα	s	3187	3	T-1-C			B
27	9	11	Ἀβαδδών	o	2	1	T-1-C	X		
28	9	11	Ἀπολλύων	o	619	1	T-1-C	X		
29	9	17	θειώδης	a	2285	1	T-1-C	X		
30	10	2	βιβλαρίδιον	s	968	3	T-2-A			C
31	10	3	μυκάσθαι	v	3309	1	T-2-A	X		
32	10	9	βιβλαρίδιον	s	968	3	T-2-A			C
33	10	10	βιβλαρίδιον	s	968	3	T-2-A			C
34	12	15	ποταμοφόρητος	a	4062	1	T-1-B	X		
35	14	2	κιθαρωδός	s	2765	2	T-2-C		B	
36	14	6	μεσουράνημα	s	3187	3	T-2-C			B
37	15	2	ύάλινος	a	5013	3	T-2-C			A
38	15	2	ύάλινος	a	5013	3	T-2-C			A
39	16	10	μασσάομαι	v	3120	1	T-2-C	X		
40	16	16	Ἄρμαγεδών	o	710	1	T-2-C	X		
41	16	21	ταλαντιαῖος	a	4840	1	T-2-C	X		
42	18	7	στρηγιάν	v	4595	2	T-2-F			C
43	18	9	στρηγιάν	v	4595	2	T-1-G			C
44	18	12	θύινος	a	2346	1	T-1-G	X		
45	18	12	σιρικός	s	4433	1	T-1-G	X		
46	18	13	ἄμμων	s	300	1	T-1-G	X		
47	18	13	ρέδη	s	4324	1	T-1-G	X		
48	18	19	τιμότης	s	4923	1	T-1-G	X		
49	18	21	μύλινος	a	3312	1	T-1-G	X		
50	18	22	σαλπιστής	s	4379	1	T-2-G	X		
51	18	22	κιθαρωδός	s	2765	2	T-2-G		B	
52	19	17	μεσουράνημα	s	3187	3	T-2-J			B
53	20	4	πελεκίζομαι	v	3838	1	T-1-I	X		
54	21	6	ᾠα	s	254	3	T-2-L			W
55	21	6	ᾠ	s	5414	3	T-2-L			W
56	21	11	κρυσταλλίζω	v	2903	1	T-1-L	X		
57	21	18	ένδώμησις	s	1735	1	T-1-L	X		
58	21	19	χαλκηδών	s	5289	1	T-1-L	X		

Lp.	Rozdział	Wers	Słowo oryginalne	Cz. m.	Morg.	Ap	Podział Ap	1	2	3
59	21	20	σαρδόνυξ	s	4397	1	T-1-L	X		
60	21	20	χρυσόπρασος	s	5371	1	T-1-L	X		
61	21	21	διαυγής	a	1298	1	T-1-L	X		
62	22	3	κατάθεμα	s	2592	1	T-2-L	X		
63	22	11	ῥυπαίνομαι	v	4349	1	T-1-L	X		
64	22	13	ᾠα	s	254	3	T-1-L			W
65	22	13	Ω	s	5414	3	T-1-L			W

Poza znanymi już określeniami z poprzedniej tabeli, spotykamy powyżej następujące informacje dodatkowe:

Podział Ap – zaprezentowany jest podział *Apokalipsy* według hipotezy Boismarda⁶⁵.

1 – terminy pojawiające się jeden raz (*hapax legomena*) oznaczone przez X.

2 – terminy pojawiające się dwa razy (oznaczone: A, B,... itd. dla porównania tekstów).

3 – terminy pojawiające się trzy razy (oznaczone jw.).

Na pierwszy rzut oka dostrzegamy fascynujące zjawisko, a mianowicie terminy własne, występujące w całym dziele wizjonera z Patmos, pojawiają się w sposób precyzyjny i nieprzypadkowy. Istnieje wyraźne rozróżnienie terminologii własnej pomiędzy częścią pierwszą *Apokalipsy*, stanowiącą prolog, i Listami do Siedmiu Kościołów (rozdz. 1–3), a częścią drugą – prorocką (rozdz. 4–22). Z wyjątkiem dwóch terminów (ᾠα oraz Ω), pojawiających się łącznie, żaden z terminów nie zachodzi na inną część *Apokalipsy*. Jeśli pojawia się w części prorockiej, to jest tylko tu, a jeśli w części epistolarnej, to znów tylko w niej. Tak jest zarówno w przypadku terminów występujących potrójnie, podwójnie, jak i pojedynczo. Można pokusić się o wniosek, że terminy: ᾠα oraz Ω, które występują trzykrotnie i to na przestrzeni całej *Apokalipsy*, a oznaczają samego Boga, stanowią pewną klamrę teologiczną, dzięki której możemy być pewni zamierzonej przez Boga całości Objawienia, która wyraża się i w części pierwszej i drugiej dzieła św. Jana.

⁶⁵ Por. M.-E. Boismard, *L'Apocalypse ou les Apocalypses de Saint Jean*, „Revue Biblique” 59:1949, s. 528; por. tenże, *L'Apocalypse*, Paris 1959, s. 12. Podział ten jest uzupełniony o brakujące elementy w oparciu o tekst: B. Zbroja, *Znaczenie terminów własnych Apokalipsy św. Jana dla jej teologii*, Kraków 2000, s. 45–46.

W części pierwszej (rozdz. 1–3) spotykamy 19 wystąpień słów Janowych, z czego różnych 10. Przeważającą liczbę wystąpień stanowią nazwy lub imiona własne – aż 7, z czego 5 to nazwy poszczególnych Kościołów (Πάτμος; Πέργαμος; Σμύρνα; Σάρδεις; Φιλαδέλφεια), a 2 to imiona (Νικολαΐται; Ἀντιπᾶς). Kolejne to przymiotniki. Jest ich 2: ζεστός i χλιαρός. Wreszcie jeden rzeczownik, a mianowicie – χαλκολίβανος.

Część druga (rozdz. 4–22) zawiera więcej terminów własnych, bo aż 40, z czego różnych znaczeniowo 31. Trzy słowa pojawiają się trzykrotnie: βιβλαρίδιον; μεσουράνημα oraz ὑάλινος. Kolejne trzy dwukrotnie: Ἀψιυθος; καθαρωδός oraz σπηριάω. Pozostałe 25 to *hapax legomena* Biblii.

Terminy własne najczęściej pojawiają się w rozdziale 18, gdzie możemy spotkać aż 10 słów Janowych (w tym 9 różnych). Następnymi miejscami *Apokalipsy*, gdzie jest najwięcej terminów własnych, są rozdziały 1 i 21; tu ich występuje po 8 (wszystkie różne).

Kolejnym ciekawym zjawiskiem, odkrytym dzięki analizie słów św. Jana w *Apokalipsie*, jest brak terminów własnych w rozdziałach: 5–7 oraz 11 i 17. W rozdziałach 5–7 autor mówi o księdze zapieczętowanej na siedem pieczęci, o Baranku, który łamie pieczęcie, oraz o wydarzeniach, które temu towarzyszą⁶⁶. Rozdział 11. to słowa o dwóch świadkach i o siódmej z trąb⁶⁷. Wreszcie rozdział 17. to obraz wielkiej nierządnic⁶⁸. Dlaczego tu nie spotykamy terminów własnych? Mamy tu bowiem do czynienia z pewnego rodzaju nieciągłością wypowiedzi autora natchnionego, przerwaniem pewnej konsekwencji słownictwa.

ZNACZENIE TEOLOGICZNE

Jeśli chodzi o walor teologiczny terminów własnych *Apokalipsy*, to należy przyznać, że ich analiza może pomóc w zgłębianiu myśli pisarza natchnionego. Terminy własne *Apokalipsy* ukazują osobisty wkład św. Jana w jej powstanie. Żaden bowiem inny natchniony pisarz w Biblii nie posłużył się tymi terminami, co wizjoner z Patmos. Użył ich w sposób mistrzowski. Można dostrzec kunszt autora i wyjątkowo misterną konstrukcję dzieła. Niestety, nie na wszystkie pytania, które

⁶⁶ A. Jankowski, *Apokalipsa św. Jana. Wstęp, przekład z oryginału, komentarz*, Poznań 1959, s. 169–183.

⁶⁷ Tamże, s. 197–204.

⁶⁸ Tamże, s. 241–248.

pojawiły się w wyniku analizy słów Janowych, potrafimy odpowiedzieć. Dlaczego nie użył ich w kilku rozdziałach?

Zastosowana metoda pozwala dokonać analizy terminologicznej innych autorów natchnionych. Można też dokonać interesujących odkryć i zestawień, dzięki którym nauka biblijna postąpi krok naprzód w poznawaniu zamysłu natchnionego autora ludzkiego – „tego, co w rzeczywistości chciał wyrazić” (KO 12).

LA SIGNIFICATION TEOLOGIQUE DES TERMES PROPRES DE L'APOCALYPSE

Résumé

L'article ci-dessus cité a eu pour le but de presenter les paroles qui n'apparaissent que dans L'Apocalypse de Saint Jean si on prend en compte toute la Bible grecque (Septuaginte et Nouveau Testament). En se fondant sur le 43 termes propres, que nous ne trouverons dans d'autres textes, livres grecs bibliques, l'auteur nous fait remarquer son grand engagement. Il exprime son inspiration, souligne la richesse de ce livre, montre un enorme apport littéraire dans la creation de cette oeuvre. La première partie de l'article nous a fait l'image de tous les termes propres de l'Apocalypse selon la signification dictionnaire, celle la deuxiemme – la dissipation de ces paroles dans l'oeuvre. Nous abordons aussi le probleme concernant la construction de l'Apocalypse. Pourquoi Jean utilise presque dans toute la révélation de Jesus Christ, que Dieu lui a donnée, les termes propres sauf trois exeptions? Les experts contemporaine de La Bible ne sont pas capables de donner une response satisfaisante á cette question. La methode appliquée dans cet article nous permet de traiter, d'étudier pas seulement l'Apocalypse de Saint Jean mais aussi d'autres livres de la Bible. Grâce á elle, nous pouvons essayer d'explorer, d'approfondir ce que a voulu exprimer réellement un auteur inspiré, á travers les pages de chaque partie de la Bible.